

T.C.
BAŞBAKANLIK
Dış Ticaret Müsteşarlığı

7/1745
1746
1747

Sayı : B.02.1.DTM.0.09.00.00/1166

06.03.2008* 9727

Konu : Yazılı Soru Önergeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 05/02/2008 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-3316 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazıları eki İzmir Milletvekili Sn. Oktay VURAL tarafından verilen 7/1745 ve 7/1746 sayılı yazılı soru önergeleri ile Van Milletvekili Sn. Fatma KURTALAN tarafından verilen 7/1747 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin cevaplar ilişikte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

Ekler:

1- Cevap yazısı (7 sayfa)

Van Milletvekili Sn. Fatma KURTALAN tarafından verilen 7/1747 sayılı soru önergesi:

Sınır Ticaret Merkezleri (STM) Kurulmasına İlişkin 2003/5408 sayılı Karar ile; Türkiye'nin gelir seviyesinin düşük ve işsizliğin ciddi boyutlarda bulunduğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafi bölgelerinde komşu ülkelere sınırı bulunan 13 sınır ili (Artvin, Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı, Van, Hakkari, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay) ve bu illere mücavir 7 ilimizde (Erzurum, Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Diyarbakır, Adıyaman) tabana yaygın bir gelir imkanı sağlanması, sermaye oluşumuna katkıda bulunarak ekonomik, sınai ve ticari gelişmenin hızlandırılması, yasal ticarete yönelmenin teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca, söz konusu Karar ile,

- STM mağazalarında bölge halkı için yeni istihdam kaynağı yaratılması,
- Nakliye güzergahında faaliyet gösteren hizmet sektörüne yeni iş imkanları sağlanması,
- Bölgede üretim ile iştigal eden bilhassa küçük işletmelere ihracat yapmayı öğretme, kısa vadede komşu ülkelere, orta ve uzun vadede diğer dış pazarlara açılma imkanı getirilmesi,
- Bölgedeki KOBİ'ler ile tüketicilerin ihtiyaç duydukları ürünleri vergi kolaylıkları sağlayarak STM'lerden daha ucuza ithal edebilmesi (tarım ürünlerinden ithalatı alınması gereken vergi ve fonların %60'ı ile KDV'nin tamamı; sanayi ürünlerinden ise sadece KDV ve ÖTV'nin tamamı alınmakta)

öngörülmüştür.

STM'lere ilişkin olarak İran heyeti ile 2003 yılı sonlarında gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, Ağrı-Sarısus, Van-Kapıköy ve Hakkari-Esendere'deki mevcut açık pazar yerlerinde STM kurulmasına karar verilmiştir.

2004 yılında faaliyete geçirilen, Van ilinin yanı sıra bu ile komşu Bitlis ve Siirt illerinde mukim esnaf ve tacirin de faaliyet gösterdiği Van-Kapıköy STM'de 2004 yılında 1.785.359 ABD Doları ihracat, 328.463 ABD Doları ithalat, 2005 yılında 652.795 ABD Doları ithalat, 2006 yılında 346.832 ABD Doları ithalat 2007 yılında ise 8.573.183 ABD Doları ihracat, 352.650 ABD Doları ithalat gerçekleştirilmiştir.

Kapıköy STM'nin faaliyete geçtiği 2004 yılı öncesi ve sonrasındaki sınır ticareti istatistiklerinin karşılaştırılması sonucunda ihracat ve ithalatı amaçlananın altında bir artış kaydedildiği göze çarpmaktadır. 1998-2003 yılları arasında toplam 18 milyon ABD Dolarlık ihracat yapılırken, 2004-2007 yıllarında 10 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Motorin haricinde kalan ürünlerin ithalatına ilişkin rakamlar ise 1998-2003 yılları arasında 830.000 ABD Doları, 2004-2007 yılları arasında 1.680.740 ABD Dolarıdır.

1997 yılından itibaren motorin ithalatının sınır ticareti kapsamına alınmasıyla birlikte, söz konusu ticaret amacından uzaklaşmış ve ağırlıklı motorin olmak üzere petrol ürünleri ithalatından oluşan bir ticaret şekline dönüşmüştür. Komşu ülkelerden Türkiye'ye standart dışı ve kalitesiz motorin girişine, rafinerilerimizin eksik kapasiteyle çalışır hale gelmesine, petrol ürünleri piyasasında haksız rekabete ve devletimizin yüklü miktarda vergi kaybına uğramasına neden olan söz konusu ürünün sınır ticaretine 01/09/2002 tarihinde son verilmiş olup STM kapsamında petrol ürünü ithalatı yapılmamaktadır.

Diğer taraftan, belirlenen hedefin altında gerçekleşen ticaret hacmini arttırmak üzere gereken altyapı imkanlarının geliştirilmesi ile yaşanan aksaklıkların giderilmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra İran nezdinde yürütülen çalışmalara devam edilmektedir.

Sınır ticareti kapsamında İran'a gerçekleştirilen ihracata konu ürünler kota uygulamasına tabi tutulmamakta, ihracatta herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Sınır ticareti hakkında yöneltilen başlıca eleştiri komşu ülkelerden ithalatına izin verilen ürünlerin miktar ve çeşit olarak bölge ihtiyacını karşılamamasıdır. Bu eleştirinin daha iyi anlaşılabilmesi için sınır ticareti kapsamında ithal edilecek ürünlerin ne şekilde belirlendiğinin açıklanmasında, sistemin işleyişi hakkında detaylı bilgiler verilmesinde ve fiili ithalatı yapılan ürünlerin irdelenmesinde fayda görülmektedir.

Vali ya da Vali Yardımcısı başkanlığında, Defterdar, Gümrük Müdürü, Sanayi ve Ticaret İl Müdürü, Tarım İl Müdürü, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği ile İl Ticaret/Ticaret ve Sanayi Odası temsilcilerinden oluşan İl Değerlendirme Komisyonları il ihtiyacı listelerini her yıl Ekim ayı sonuna kadar Dış Ticaret Müsteşarlığına göndermektedir. Bu şekilde iletilen ürünlerden, tarım ürünlerine ilişkin olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın, sanayi ürünlerine ilişkin olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın değerlendirmesine başvurulmakta, ülkemiz tarım ve sanayi politikaları doğrultusunda yerli üreticilerimizin zarar görmemesini teminen, söz konusu ürünlerin miktarları ve ithalatının yapılacağı dönemler anılan Bakanlıkların görüşü doğrultusunda belirlenmektedir. Ayrıca, söz konusu ürünlerden ithalatı ilgili mevzuatla yasaklanmış veya belli kurum ve kuruluşlara bırakılmış olanlar ile kota, gözetim ve diğer ticaret politikaları uygulamasına tabii olanlar da listelerden çıkarılmaktadır.

Bu şekilde belirlenen listeler bilahare ilgili sanayi ve ticaret odaları kanalıyla bölgede yerleşik esnaf ve tacire duyurulmak üzere Valiliklere gönderilmektedir. Söz konusu ürünleri ithal etmek isteyen esnaf ve tacire İl Değerlendirme Komisyonları tarafından uygunluk belgesi verilmekte ve bu belge ile ithalat gerçekleştirilmektedir.

Kotaların yetersiz kaldığı iddiasına karşın ithalat rakamlarının incelenmesi sonucunda farklı bir tablo görülmektedir. Kapıköy STM'nin faaliyete geçirildiği 2004 yılından itibaren ithal talebiyle Van İline tahsis edilen sanayi ürünlerinin kullanımı az bulunmaktadır. Van Valiliği tarafından ithalatı talep edilen, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın uygun görmesi üzerine Van İline tahsis edilen ve Kapıköy STM'den fiili ithalatı gerçekleştirilen tarım ürünlerinin ancak %20'sinin, 2005 yılında %17'sinin, 2006 yılında %13'ünün, 2007 yılında %20'sinin fiili ithalatının gerçekleştirilmesi ürün kotalarının etkin bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Bu çerçevede, esas meselenin kotaların talebi karşılamakta yetersiz kalmasından ziyade, kota dağıtımı sırasında Van İli Değerlendirme Komisyonu tarafından kullanılan ve başvuru sahibi firmalar arasında eşit paylaşımı öngören dağıtım yöntemi olduğu düşünülmektedir.

Nitekim, kotaların etkin bir şekilde kullanımının sağlanması ve başvuru sahibi gerçek ve tüzel kişilere dağıtımının yapılması için uygunluk belgesi düzenlenmesi aşamasında, ilgili mevzuatta sayılan kriterlerin aranmasının yanı sıra başvuru sahiplerinin geçmiş dönem performansı, ekonomik miktarlar için belge düzenlenmesi hususunda Van Valiliği bilgilendirilmiştir.

Bu itibarla, yerli üreticilerimizin zarar görmemesini teminen sınır ticareti kapsamındaki ürün ithalatında kota uygulamasına devam edilmekle birlikte, tahsis edilen kotaların etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.